

HOTĂRÂREA CURȚII
11 martie 2003¹

Alexander Dory
împotriva
Bundesrepublik Deutschland

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare
formulată de Verwaltungsgericht, Stuttgart (Germania)]

„Neaplicarea dreptului comunitar în cazul serviciului militar obligatoriu –
Egalitate de tratament între bărbați și femei – Articolul 2 din Directiva 76/207/CEE –
Efectuarea serviciului militar obligatoriu în Germania exclusiv de către bărbați –
Inaplicabilitatea directivei”

Cauza C-186/01

În cauza C-186/01,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE de
Verwaltungsgericht, Stuttgart (Germania), pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața
acestei instanțe, între

Alexander Dory

și

Bundesrepublik Deutschland,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 2 din Directiva 76/207/CEE a
Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de
tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la
formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă (JO L 39, p. 40),
și, mai general, privind compatibilitatea cu dreptul comunitar a limitării efectuării
serviciului militar obligatoriu în Germania exclusiv de către bărbați,

CURTEA

compusă din domnul G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, domnii J.-P. Puissochet
(raportor), M. Wathelet, R. Schintgen și C. W. A. Timmermans, președinți de cameră,

¹ Limba de procedură: germana.

domnii C. Gulmann, D. A. O. Edward, P. Jann și V. Skouris, doamnele F. Macken și N. Colneric, domnii. S. von Bahr și J. N. Cunha Rodrigues, judecători,

avocat general: Doamna C. Stix-Hackl,

grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal,

luând în considerare observațiile scrise prezentate:

— pentru Bundesrepublik Deutschland și guvernul german, de domnul W-D. Plessing și doamna B. Muttelsee-Schön, în calitate de agenți,

— pentru guvernul francez, de domnul R. Abraham, doamna C. Bergeot-Nunes și domnul C. Chevallier în calitate de agenți,

— pentru guvernul finlandez, de doamna T. Pynnä, în calitate de agent,

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul J. Sack și doamna N. Yerrell, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale domnului Dory, reprezentat de W. Dory și C. Lenz, Rechtsanwälte, ale guvernului german, reprezentat de domnul W.-D. Plessing, asistat de domnul C. Tomuschat, Sachverständiger, ale guvernului finlandez, reprezentat de doamna T. Pynnä și ale Comisiei, reprezentată de domnul J. Sack, în ședința din 16 aprilie 2002,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 28 noiembrie 2002,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Ordonanța din 4 aprilie 2001, primită la Curte la 30 aprilie 2001, Verwaltungsgericht, Stuttgart a adresat, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 2 din Directiva 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă (JO L 39, p. 40) și, mai general, privind compatibilitatea cu dreptul comunitar a limitării efectuării serviciului militar obligatoriu în Germania exclusiv de către bărbați.

2 Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între domnul Dory și Bundesrepublik Deutschland cu privire la o decizie a Kreiswehrrersatzamt Schwäbisch Gmünd (Oficiul Districtual de Recrutare, denumit în continuare „KSG”), prin care era refuzată scutirea de la încorporarea în armată și de serviciul militar obligatoriu.

Cadrul juridic

Dreptul comunitar

3 În temeiul articolului 2 din Tratatul CE:

„Comunitatea are ca misiune, prin instituirea unei piețe comune, a unei uniuni economice și monetare și prin punerea în aplicare a politicilor sau a acțiunilor comune prevăzute la articolele 3 și 4, să promoveze în întreaga Comunitate o dezvoltare armonioasă, echilibrată și durabilă a activităților economice, un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de protecție socială, egalitatea între bărbați și femei, o creștere durabilă și neinflaționistă, un grad ridicat de competitivitate și convergență a performanțelor economice, un nivel ridicat de protecție și de ameliorare a calității mediului, creșterea nivelului și calității vieții, coeziunea economică și socială și solidaritatea între statele membre.”

4 Articolul 3 alineatul (2) din Tratatul CE prevede că, în contextul acțiunilor la care se face trimitere în articolul 3 alineatul (1) și care sunt realizate în vederea atingerii scopurilor enunțate la articolul 2 din Tratatul CE, „Comunitatea urmărește să elimine inegalitățile și să promoveze egalitatea între bărbați și femei”.

5 În temeiul articolului 13 CE:

„Fără a aduce atingere celorlalte dispoziții din prezentul tratat și în limitele competențelor pe care acesta le conferă Comunității, Consiliul, hotărând în unanimitate la propunerea Comisiei și după consultarea Parlamentului European, poate adopta măsurile necesare în vederea combaterii oricărei discriminări bazate pe sex, rasă sau origine etnică, pe religie sau convingeri, pe handicap, vârstă sau orientare sexuală.”

6 În temeiul articolului 141 alineatul (1), CE:

„Fiecare stat membru asigură aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin, pentru aceeași muncă sau pentru o muncă de aceeași valoare.”

7. Articolul 141 alineatul (3), CE, prevede:

„Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura menționată la articolul 251 și după consultarea Comitetului Economic și Social, adoptă măsuri necesare pentru a asigura

punerea în aplicare a principiului egalității șanselor și al egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește munca și locul de muncă, inclusiv a principiului egalității de remunerare pentru aceeași muncă sau pentru o muncă echivalentă.”

8 Directiva 76/207 prevede la articolul 1 alineatul (1):

„Scopul prezentei directive îl reprezintă punerea în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, inclusiv promovare, și la formarea profesională, precum și în ceea ce privește condițiile de muncă și, în condițiile prevăzute la alineatul (2), securitatea socială. [...]”

9 Articolul 2 alineatele (1)-(3) din aceeași directivă este formulat după cum urmează:

„1. În înțelesul următoarelor dispoziții, principiul egalității de tratament presupune inexistența oricărei discriminări pe criterii de sex care privește, direct sau indirect, în special starea civilă sau familială.

2. Prezenta directivă nu aduce atingere dreptului statelor membre de a exclude din domeniul său de aplicare acele activități profesionale și, după caz, formarea care conduce la acestea, pentru care, date fiind natura și condițiile exercitării lor, sexul constituie o condiție determinantă.

3. Prezenta directivă nu aduce atingere dispozițiilor referitoare la protecția femeilor, în special în ceea ce privește graviditatea și maternitatea.”

10 În temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 76/207:

„Aplicarea principiului egalității de tratament presupune inexistența oricărei discriminări pe criterii de sex în privința condițiilor de angajare, inclusiv a criteriilor de selecție, în toate locurile sau posturile de muncă, indiferent de sectorul sau ramura de activitate, și la toate nivelurile ierarhiei profesionale.”

Legislația națională

11 În temeiul articolului 12a din Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Legea fundamentală a Republicii Federale Germania, în versiunea publicată în BGBl. 2000 I S., p. 1755, denumită în continuare „Grundgesetz”):

„1. Bărbații, începând de la vârsta de 18 ani împliniți, pot fi obligați să servească în cadrul forțelor armate, în poliția federală de frontieră sau într-o formațiune de protecție civilă.

[...]

4. Dacă, în timpul unui conflict armat, necesitățile de servicii civile în cadrul formațiunilor sanitare civile și al spitalelor militare fixe nu pot fi realizate pe bază de voluntariat, femeile cu vârsta cuprinsă între 18 și 55 de ani împliniți pot fi repartizate în cadrul unor astfel de servicii în condițiile prevăzute de lege. În niciun caz, nu li se poate solicita să poarte arme.”

12 Wehrpflichtgesetz (Legea federală privind serviciul militar), în versiunea din 15 decembrie 1995, care se aplică de la 1 ianuarie 1996 (BGBl. 1995 I, p. 1756, denumită în continuare „legea privind serviciul militar”) prevede la articolul 1 alineatul (1) intitulat „Legea privind serviciul militar obligatoriu: Obligație generală de efectuare a serviciului militar”:

„Toți bărbații care au împlinit vârsta de 18 ani și care sunt cetățeni germani în sensul Grundgesetz sunt obligați să efectueze serviciul militar [...].”

13 În temeiul articolului 3 alineatul (1) din legea privind serviciul militar”, „[o]bligația de a efectua serviciul militar este îndeplinită prin serviciul obligatoriu sau, în cazul menționat la articolul 1 din Kriegsdienstverweigerungsgesetz (Legea privind refuzul de îndeplinire a serviciului militar) din 28 februarie 1983 (BGBl. I, p. 203), prin serviciul civil [...].”

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

14 Domnul Dori s-a născut la 15 iunie 1982. După ce, în septembrie 1999, a primit un chestionar preliminar examinării medicale menite să stabilească dacă era apt pentru serviciul militar, acesta a solicitat KSG să fie scutit de încorporarea în armată și de serviciul militar obligatoriu. În susținerea acestei solicitări, a declarat că Legea federală privind serviciul militar era contrară dreptului comunitar, invocând Hotărârea din 11 ianuarie 2000, Kreil (C-285/98, Rec., p. I-69), prin care Curtea se pronunțase că femeilor nu li se putea refuza accesul la totalitatea posturilor din armata germană.

15 Prin decizia din 3 februarie 2000, KSG a respins această cerere, arătând că Hotărârea Kreil, citată anterior, privea doar accesul voluntar al femeilor la cariera militară, nu chestiunea serviciului militar obligatoriu și că obligația de a efectua acest serviciu continua să fie doar de competența statelor membre.

16 Wehrbereichsverwaltung (Autoritatea în domeniul militar) a respins acțiunea introdusă de domnul Dory împotriva acestei decizii. Prin urmare, domnul Dory a introdus o nouă acțiune în fața Verwaltungsgericht, Stuttgart, motivând că faptul că femeile au dreptul de acces la posturile militare, în conformitate cu Hotărârea Kreil, citată anterior, însă acestea sunt scutite de obligația de a efectua un serviciu militar, în timp ce această obligație este impusă bărbaților, este contrar principiului egalității și constituie o discriminare lipsită de legalitate în detrimentul bărbaților.

17 Pârâtul în acțiunea principală a susținut că nicio dispoziție din Tratatul CE nu permitea ca serviciul militar obligatoriu să fie considerat o activitate care intra sub incidența dreptului comunitar. Organizarea acestui serviciu este de competența fiecărui stat membru. Nici articolul 3 alineatul (2), nici articolul 13 din Tratatul CE, care, în sine, nu constituie o bază pentru competența Comunității, ci doar definesc modalitățile de exercitare a competențelor conferite de alte dispoziții, nici articolul 141 din Tratatul CE și Directiva 76/207, care se referă exclusiv la activitățile profesionale, nu pot fi aplicate în acțiunea principală.

18 Verwaltungsgericht, Stuttgart și-a exprimat îndoiala cu privire la aceste din urmă argumente. Pe de o parte, a subliniat, făcând trimitere la Hotărârea din 7 decembrie 2000, Schnorbus (C-79/99, Rec., p. I-10997), că executarea serviciului militar întârzie accesul bărbaților la un loc de muncă și la formarea profesională și, în consecință, putea constitui o discriminare pe criterii de sex, în sensul articolului 2 alineatul (1) din Directiva 76/207. Pe de altă parte, a considerat că această diferență de tratament putea fi totuși justificată ca un tratament preferențial specific acordat femeilor, compensând în parte perioadele de întrerupere a muncii datorate maternității și educării copiilor.

19 În aceste condiții, Verwaltungsgericht, Stuttgart a considerat că era necesar ca instanța comunitară să stabilească sfera de aplicare a dreptului comunitar în materie. Prin urmare, a decis să suspende judecata și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Având în vedere în special interpretarea articolului 2 din Directiva 76/207/CEE [...], faptul că, în Germania, serviciul militar este obligatoriu doar pentru bărbați, este contrar dreptului comunitar?”

20 La 26 septembrie 2001, domnul Dory a primit un ordin de încorporare, prin care i se solicita să înceapă serviciul militar între 1 și 5 noiembrie 2001.

21 Prin scrisorile din 28 septembrie 2001, domnul Dory a introdus o cale de atac în fața instanței de trimitere și o cerere de măsuri provizorii în fața Curții pentru a obține suspendarea executării acestui ordin de încorporare. Prin Ordonanța din 19 octombrie 2001, instanța de trimitere i-a admis cererea. Prin Ordonanța din 24 octombrie 2001, Dory (C-186/01 R, Rec., p. I-7823), Curtea a declarat inadmisibilă cererea de măsuri provizorii.

Întrebarea preliminară

Observații prezentate Curții

22 Domnul Dory susține că serviciul militar obligatoriu are ca efect interzicerea exercitării unei profesii pe parcursul perioadei în care este efectuat și întârzierea accesului la viața profesională. Prin urmare, acest serviciu intră sub incidența Directivei 76/207 și constituie o discriminare interzisă de aceasta. În orice caz, este contrar principiului general al egalității între bărbați și femei enunțat la articolul 3 alineatul (2) din Tratatul CE.

23 Guvernul german subliniază, pe de o parte, că serviciul militar obligatoriu are o importanță fundamentală în Republica Federală Germania. Menit a asigura un contact strâns între forțele armate și populație și a garanta astfel transparența democratică a aparatului militar, respectivul serviciu este un vector de integrare internă, în special între tinerele generații din vechile și noile Lănder (landuri). Efectivele necesare pentru apărarea teritoriului pe timp de război nu sunt suficiente fără forțele de rezervă provenite din rândul celor chemați să efectueze serviciul militar.

24 Guvernul german susține, pe de altă parte, că serviciul militar ține de domeniul organizării forțelor armate, domeniu esențial al puterii publice care a rămas în competența statelor membre. Guvernul german apreciază că această analiză a fost acceptată de Curte în Hotărârile din 26 octombrie 1999, Sirdar (C-273/97, Rec., p. I-7403, punctul 15) și Kreil, menționată anterior (punctul 15).

25 În orice caz, acesta susține că limitarea efectuării serviciului militar obligatoriu exclusiv de către bărbați, chiar și presupunând că acest serviciu poate să intre în sfera de aplicare a tratatului și a Directivei 76/207, nu este contrară dreptului comunitar. Mai întâi, articolul 3 alineatul (2) din Tratatul CE, conform căruia Comunitatea are ca obiectiv promovarea egalității între bărbați și femei, se aplică doar măsurilor specifice adoptate de Comunitate în acest scop pe alte teme juridice. Apoi, articolul 13 din Tratatul CE nu are efect direct și împuternicește Consiliul să adopte măsuri în vederea combaterii discriminărilor pe criterii de sex doar în domeniile de competență care îi sunt recunoscute de tratat. În cele din urmă, articolul 141 CE și Directiva 76/207 reglementează doar raporturile de muncă care rezultă dintr-un contract între un angajator și un salariat, astfel încât acestea nu se aplică obligației generale de a efectua un serviciu așa cum este cea care incumbă celor chemați să efectueze serviciul militar.

26 Guvernul francez consideră că executarea serviciului militar obligatoriu nu poate fi asimilată ocupării unui post și, în consecință, nu intră în sfera de aplicare nici a dispozițiilor sociale ale tratatului, nici a Directivei 76/207. Organizarea unui astfel de serviciu constituie o măsură referitoare la apărarea națională care este de competența exclusivă a statelor membre.

27 Guvernul finlandez susține că deciziile fundamentale din domeniul politicii de apărare sunt de competența statelor membre, astfel cum a stabilit Curtea în Hotărârea Kreil, citată anterior și că dreptul comunitar nu se aplică în acțiunea principală. Acesta susține că, în orice caz, obligația de a executa serviciul militar nu privește condițiile de acces la profesia militară și nu intră în sfera de aplicare a Directivei 76/207. În plus, faptul că această obligație se aplică doar în cazul bărbaților nu afectează evoluția carierei femeilor în forțele armate, în condițiile în care acestea au posibilitatea de a efectua serviciul militar pe bază de voluntariat și de a se afla astfel într-o situație identică cu a bărbaților chemați să efectueze serviciul militar.

28 Comisia consideră că serviciul militar obligatoriu este o obligație de serviciu unilaterală care intră sub incidența dreptului public și care nu situează persoanele în cauză într-un raport de muncă cu un angajator. Astfel, acest serviciu nu face parte din piața muncii și se găsește, prin urmare, în afara sferei de aplicare a dreptului comunitar. Acesta nu limitează sfera de aplicare a dreptului comunitar mai mult decât îi este

caracteristic potrivit naturii sale. Prin urmare, nu este necesar să se examineze dacă aplicarea doar în cazul bărbaților a obligației de a efectua un astfel de serviciu poate fi justificată în temeiul Directivei 76/207. Acțiunea principală este astfel foarte diferită de cauzele anterioare judecate de Curte. Comisia susține că, în consecință, statele membre se pot prevala în acest context de dispozițiile articolului 6 alineatul (3) din Tratatul UE și ale articolul 5 din Tratatul CE pentru ca suveranitatea lor în materie de apărare să fie respectată în forma care rezultă din tradiția lor națională.

Răspunsul Curții

29 Pentru a stabili dacă limitarea efectuării serviciului militar obligatoriu exclusiv de către bărbați este sau nu compatibilă cu principiul egalității de tratament între bărbați și femei, astfel cum este acesta consacrat de dreptul comunitar, trebuie determinată mai întâi condițiile în care dreptul comunitar se aplică activităților referitoare la organizarea forțelor armate.

30 Măsurile adoptate de statele membre în acest domeniu nu sunt excluse în totalitatea lor de la aplicarea dreptului comunitar din singurul motiv că acestea servesc interesul securității publice sau al apărării naționale.

31 Astfel cum a constatat deja Curtea, tratatul prevede derogări aplicabile în situații susceptibile a afecta securitatea publică doar la articolele 30 CE, 39 CE, 46 CE, 58 CE, 64 CE, 296 CE și 297 CE care reglementează cazuri excepționale bine definite. Nu poate fi dedusă de aici existența unei clauze restrictive generale, inerente tratatului, care exclude din sfera de aplicare a dreptului comunitar orice măsură adoptată în numele securității publice. Recunoașterea existenței unei astfel de clauze restrictive, în afara condițiilor specifice prevăzute de dispozițiile tratatului, riscă să aducă atingere caracterului obligatoriu și aplicării uniforme a dreptului comunitar (a se vedea, în acest sens, Hotărârile din 15 mai 1986, Johnston, 222/84, Rec., p. 1651, punctul 26; Sirdar, punctul 16 și Kreil, punctul 16, citate anterior).

32 Or, noțiunea de securitate publică, în sensul articolelor din tratat sus-citate, cuprinde atât securitatea internă a unui stat membru, precum în cauza Johnston, menționată anterior, cât și securitatea externă, precum în cauza Sirdar, menționată anterior, (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 4 octombrie 1991, Richardt și „Les Accessoires Scientifiques”, C-367/89, Rec., p. I-4621, punctul 22; Hotărârea din 17 octombrie 1995, Leifer și alții, C-83/94, Rec., p. I-3231, punctul 26; Hotărârea Sirdar, punctul 17 și Hotărârea Kreil, punctul 17, citate anterior).

33 De asemenea, anumite derogări prevăzute de tratat privesc doar regulile referitoare la libera circulație a persoanelor, mărfurilor, capitalurilor și serviciilor, însă nu și dispozițiile sociale ale tratatului, din care face parte principiul egalității de tratament între bărbați și femei. În conformitate cu jurisprudența constantă, acest principiu are o aplicabilitate generală, iar Directiva 76/207 se aplică raporturilor de muncă din sectorul public (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 21 mai 1985, Comisia/Germania, 248/83, Rec., p. 1459, punctul 16; Hotărârea din 2 octombrie 1997, Gerster, C-1/95, Rec., p. I-5253, punctul 18, Hotărârea Sirdar, punctul 18 și Hotărârea Kreil, punctul 18, citate anterior).

34 Prin urmare, Curtea a hotărât că Directiva 76/207 se aplica în ceea ce privește accesul la posturile din forțele armate și că era de competența acesteia să verifice dacă măsurile adoptate de către autoritățile naționale în exercitarea marjei de apreciere care le este recunoscută, urmăresc, în realitate, garantarea securității publice și dacă acestea sunt corespunzătoare și necesare pentru atingerea acestui obiectiv (a se vedea Hotărârile Sirdar, punctul 28 și Kreil, punctul 25, citate anterior).

35 Desigur, deciziile statelor membre referitoare la organizarea forțelor armate nu pot fi complet excluse din sfera de aplicare a dreptului comunitar, în special atunci când este vorba de respectarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei în cadrul raporturilor de muncă, în mod deosebit în domeniul accesului la profesiunea militară. Cu toate acestea, nu rezultă că dreptul comunitar reglementează deciziile statelor membre cu privire la organizarea militară care au ca obiect apărarea teritoriului lor sau a intereselor lor esențiale.

36 După cum a amintit Curtea în Hotărârile Sirdar (punctul 15) și Kreil (punctul 15), citate anterior, adoptarea deciziilor cu privire la organizarea forțelor armate este de competența statelor membre, care trebuie să adopte măsuri adecvate pentru a-și asigura securitatea internă și externă.

37 Guvernul german a susținut că serviciul militar obligatoriu are, în Germania, o mare importanță, atât pe plan politic cât și pe planul organizării forțelor armate. Acesta a arătat, în observațiile scrise și în cursul ședinței, că instituirea unui astfel de serviciu contribuia la transparența democratică a aparatului militar, la coeziunea națională, la legătura dintre forțele armate și populație, precum și la mobilizarea efectivelor necesare forțelor armate în caz de conflict.

38 O astfel de opțiune, înscrisă în Grundgesetz, constă în impunerea unei obligații de a servi interesele securității teritoriului, fie chiar, în multe cazuri, în detrimentul accesului tinerilor la piața muncii. Are astfel prioritate față de obiectivele politicilor care au ca obiect inserția profesională a tinerilor.

39 Decizia Republicii Federale Germania de a asigura parțial apărarea sa printr-un serviciu militar obligatoriu este expresia unei astfel de opțiuni cu privire la organizarea militară în cazul căreia, în consecință, dreptul comunitar nu se aplică.

40 Este adevărat că limitarea efectuării serviciului militar obligatoriu exclusiv de către bărbați antrenează în general o întârziere în evoluția carierei profesionale a celor în cauză, chiar dacă serviciul militar permite unora dintre ei să dobândească o formare profesională complementară sau să accedă ulterior la cariera militară.

41 Cu toate acestea, întârzierea intervenită în cariera profesională a persoanelor chemate să efectueze serviciul militar este o consecință inevitabilă a opțiunii statului membru privind organizarea militară și nu implică intrarea acestei opțiuni în sfera de aplicare a dreptului comunitar. Existența consecințelor defavorabile pentru accesul la un loc de muncă nu poate avea ca efect, fără a încălca competențele statelor membre, constrângerea statului membru în cauză fie de a extinde obligația de efectuare a

serviciului militar și asupra femeilor, și astfel de a le impune aceleași dezavantaje cu privire la accesul la un loc de muncă, fie de a suprima serviciul militar obligatoriu.

42 Ținând seama de toate considerentele precedente, trebuie să se răspundă instanței de trimitere că dreptul comunitar nu se opune ca serviciul militar obligatoriu să fie rezervat bărbaților.

Cu privire la cheltuielile de judecată

43 Cheltuielile efectuate de către guvernele german, francez și finlandez, precum și de către Comisie, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea care i-a fost adresată de Verwaltungsgericht, Stuttgart, prin Ordonanța din 4 aprilie 2001, hotărăște:

Dreptul comunitar nu se opune ca serviciul militar obligatoriu să fie rezervat bărbaților.

Rodríguez Iglesias Puissochet Wathelet

Schintgen Timmermans Gulmann

Edward Jann Skouris

Macken Colneric von Bahr

Cunha Rodrigues

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 11 martie 2003.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias